

Ojczysty - dodaj do ulubionych / Ciekawostki językowe

MOŻNY, WIELMOŻNY I ZAMOŻNY



◆ ◆ ◆
OJCZYSTY – DODAJ
DO ULUBIONYCH

Tak, tak, to nie przypadek – wszystkie tytułowe przymiotniki są ze sobą spokrewnione, wszystkie należą do tej samej rodziny wyrazowej i wszystkie mają tego samego przodka: czasownik MÓC. MOŻNY – obecnie ‘bogaty, potężny, mający władzę i wpływy’ – oznaczał pierwotnie ‘ten, kto [wiele] może’. A że – jak wiadomo – wiele może przede wszystkim ten, kto jest wpływowy i bogaty, MOŻNY nie tylko w polszczyźnie, ale i w innych językach słowiańskich, przyjął znaczenie ‘bogaty’ lub ‘potężny’. Na gruncie polskim, w celu rozróżnienia znaczeń, od MOŻNEGO utworzony został nowy przymiotnik, przejmujący po części jego dawne znaczenie: MOŻLIWY ‘taki, który może się zdarzyć’.

ZAMOŻNY nie powstał od MOŻNEGO – oba wyrazy mają wspólnego przodka, czasownik MÓC w prasłowiańskiej postaci *mogti, ale MOŻNY pochodzi bezpośrednio od tegoż czasownika, a ZAMOŻNY od jego dokonanej przedrostkowej wersji: *za-mogti (a więc „zamóc” – tak jak zaśpiewać od śpiewać czy zająć od jąć). ZAMOŻNY od zawsze miał to samo znaczenie, które ma dzisiaj: ‘bogaty, majątny’, a przez pewien czas – od XVII do końca XVIII w. – występował w bardziej rozbudowanej postaci ZAMOŻYSTY.

WIELMOŻNY również nie pochodzi bezpośrednio od MOŻNEGO. Z połączenia dwóch prasłowiańskich słów: *velь ‘wielki’ i *mogti ‘móc’ powstał rzeczownik *velьmoža WIELMOŻA ‘człowiek możnego, bogatego rodu’. I dopiero od WIELMOŻY powstał WIELMOŻNY – zarówno jako dawny tytuł wysoko postawionej osoby, jak i jako określenie oznaczające ‘sławny’, ‘wybitny’, ‘wspaniały’, ‘godzien szacunku’. Do dziś pozostał w języku jako część tytułu grzecznościowego WIELMOŻNY PAN, WIELMOŻNA PANI, WIELMOŻNI PAŃSTWO, umieszczanego przed nazwiskiem adresata listu czy przesyłki pocztowej. Pamiętajmy, że skrót tego tytułu zapisujemy wersalikami bez kropek: WP lub WPan, WPani i odczytujemy w pełnym brzmieniu (wielmożny pan, wielmożna pani).